

Εισαγωγή στην Φιλοσοφία και
την Φιλοσοφία του Αθλητισμού

Κριτική του φορμαλισμού

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Τα στοιχεία του αγωνιστικού παιχνιδιού (Game) κατά τον Suits

1. ο προκαθορισμένος στόχος (prelusory goal),
2. τα μέσα (lusory means) για την επίτευξη του στόχου,
3. οι κανόνες του, και
4. η "παιγνιώδης/lusory" στάση

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Η κατανόηση των σπορ ως αγωνιστικών παιχνιδιών (games) που ορίζονται αποκλειστικά από τους κανόνες τους ονομάζεται "φορμαλισμός".

Πρόκειται για μια θεωρία σχετικά με το τι είναι τα αγωνιστικά παιχνίδια, και είναι έχει σημαντικές συνέπειες για το πώς πρέπει να παίζονται.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Για τους φορμαλιστές το:

- να συμμετέχεις σε ένα αγωνιστικό παιχνίδι (game),
- τι θεωρείται ως γνήσιο αγωνιστικό παιχνίδι,
- τι αξιολογείται ως σωστή ενέργεια ενός αγωνιστικού παιχνιδιού
- μπορεί να κερδηθεί ένα αγωνιστικό παιχνίδι

είναι η αυτό που κάνει κάποιος σύμφωνα με τους κανόνες του αγωνιστικού παιχνιδιού.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Στη βάση αυτή όλες οι ενέργειες που δεν εμπίπτουν στους κανόνες του αγωνιστικού παιχνιδιού, θεωρούνται ως ενέργειες που δεν έχουν νόημα μέσα στο παιχνίδι. Με άλλα λόγια αναιρούν την ύπαρξή του.

Αν σε ένα ποδοσφαιρικό αγώνα πάρει την μπάλα με τα χέρια του και προσπαθήσει να πάει προς το αντίπαλο τέρμα τότε σταματά το παιχνίδι. Δεν έχει νόημα να συνεχιστεί.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Για παράδειγμα το να παίζεις ποδόσφαιρο είναι να προσπαθείς να περάσεις μια μπάλα σε ένα συγκεκριμένο χώρο χρησιμοποιώντας τα πόδια σου με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Ο συγκεκριμένος τρόπος περιγράφεται στους κανονισμούς του ποδοσφαίρου.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

«Το χέρι του θεού»

Εάν τα σπορ υπάρχουν μόνο λόγω των κανόνων, η παραβίαση ενός από αυτούς αναιρεί την ύπαρξη τους;

Η θέση της λογικής ασυμβατότητας
/ The Logical Incompatibility Thesis

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Η θέση της λογικής ασυμβατότητας / The Logical Incompatibility Thesis
πρεσβεύει ότι δεν μπορείτε να παραβιάσετε σκόπιμα έναν κανόνα
παιχνιδιού και ταυτόχρονα να παίξετε το παιχνίδι!

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Αλλά ας σκεφτούμε το εξής:

1. Αν αποφασίσουμε να αλλάξουμε τον κανόνα του οφσάιντ στο ποδόσφαιρο (ένας παίκτης είναι σε θέση οφσάιντ εάν βρίσκεται στο αντίπαλο μισό του γηπέδου (στο οποίο δεν περιλαμβάνεται η μεσαία γραμμή) και ταυτόχρονα είναι πλησιέστερα στην αντίπαλη γραμμή τέρματος, και από τη μπάλα και από τον προτελευταίο αντίπαλο) και την μετατρέψουμε σε κατάσταση όχι ενός παίκτη αλλά δύο παικτών

εξακολουθούμε να λέμε ότι παίζουμε ποδόσφαιρο;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

2. Μαζί με την προηγούμενη αλλαγή αλλάζουμε και το πλάτος του τέρματος προσθέτοντας ένα μέτρο ακόμη
εξακολουθούμε να λέμε ότι παίζουμε ποδόσφαιρο;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

3. Μαζί με τις δύο προηγούμενες αλλαγές αλλάζουμε και το κανόνα επαναφοράς από το κόρνερ ορίζοντας επαναφορά όπως στο πλάγιο άουτ, δηλαδή με τα χέρια

εξακολουθούμε να λέμε ότι παίζουμε ποδόσφαιρο;

Μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι δεν γίνεται να παραβιάζονται όλοι οι κανόνες ενός σπορ και να εξακολουθούμε να θεωρούμε ότι παίζεται το συγκεκριμένο σπορ αλλά πού τραβάμε τη γραμμή;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Ένας τρόπος για να σκεφτούμε αναφορικά με το παραπάνω πρόβλημα είναι να διαχωρίσουμε τους κανόνες σε:

- Καταστατικούς, αυτούς δηλαδή που κάνουν να υπάρχει ένα σπορ. Για παράδειγμα καταστατικός κανόνας στο ποδόσφαιρο είναι το να μην πιάνουν οι παίκτες εκτός από τον τερματοφύλακα την μπάλα με τα χέρια
- Ρυθμιστικούς, αυτούς δηλαδή που επιτρέπουν να συνεχισθεί το παιχνίδι αν σταματήσει για κάποιο λόγο. Για παράδειγμα ο κανόνας του πλάγιου άουτ.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Στην βάση αυτή μπορούμε να δεχθούμε ότι όσο δεν αναιρείται ένας καταστατικός κανόνας εξακολουθεί να υπάρχει το παιχνίδι.

Είναι όμως έτσι τα πράγματα;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Ο Graham McFee υποστηρίζει ότι ο ίδιος κανόνας μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε ως ρυθμιστικός είτε ως καταστατικός.

Για παράδειγμα ο κανόνας της μη χρήσης των χεριών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ορίσει (εν μέρει) το ποδόσφαιρο, ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ρυθμίσει τις ενέργειες των ποδοσφαιριστών στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού μέσω της χρήσης του φάουλ ή του πέναλτι.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Το επιχείρημα του McFee αποτελεί πρόβλημα για τον φορμαλισμό ως οντολογική περιγραφή των αγωνιστικών παιχνιδιών καθώς μετατοπίζει την έμφαση από την φύση των κανόνων στον τρόπο με τον οποίο τα ανθρώπινα όντα χρησιμοποιούν αυτούς τους κανόνες κάποια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούμε να ορίσουμε ένα αγωνιστικό παιχνίδι ή σπορ, όπως το ποδόσφαιρο, με βάση τους τυπικούς κανόνες του.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Είναι όμως η σχέση μεταξύ των κανόνων και των αγωνιστικών παιχνιδιών είναι τόσο ιδιόμορφη παρουσιάζεται με βάση τα παραπάνω;

Μήπως τα σπορ και τα αγωνιστικά παιχνίδια θα πρέπει να κατανοούνται λιγότερο από την άποψη των επίσημων γραπτών κανόνων τους και περισσότερο από την άποψη των ανεπίσημων, "άγραφων κανόνων" τους;

Αυτού που ο Fred D'Agostino αποκαλεί αυτό το "ήθος« των παιχνιδιών.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Έθος του αγωνιστικού παιχνιδιού είναι:

«εκείνο το σύνολο ανεπίσημων, σιωπηρών συμβάσεων που καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι κανόνες ενός αγωνιστικού παιχνιδιού πρέπει να εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες περιστάσεις»

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Το αγαπημένο παράδειγμα του Fred D'Agostino είναι στο μπέιζμπολ και συγκεκριμένα η παράνομη ενέργεια του πίτσερ να βάζει σάλιο στην μπάλα πριν την ρίξει με στόχο να δυσκολέψει την απόκρουση του αντιπάλου (ενέργεια που αποκαλείται spitball).

Παρότι η παραπάνω ενέργεια είναι παράνομη μπορεί να συμπεριληφθεί ως ένα είδος σκόπιμης παραβίασης κανόνων που είναι παρ' όλα αυτά "μέρος του αγώνα" επειδή είναι αποδεκτή ως τέτοια από τους παίκτες.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Η ένσταση του D'Agostino στη φορμαλιστική θεώρηση των αγωνιστικών παιχνιδιών έχει μια ενορατική γοητεία, όχι μόνο επειδή προσφέρει μια λύση στο επιχείρημα της λογικής ασυμβατότητας, αλλά και επειδή φαίνεται να αντικατοπτρίζει το τι ακριβώς συμβαίνει στα σπορ όπως τα βιώνουμε.

Υπάρχει όμως ένας κίνδυνος.

Μπορείτε να τον διακρίνετε;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Αν επιτρέψουμε τα αγωνιστικά παιχνίδια να ορίζονται από άγραφους κανόνες, ή από συμβάσεις, ή από αυτό που είναι γενικά αποδεκτό από τους παίκτες, δεν έχουμε βάση για να διακρίνουμε ένα καλό από ένα κακό παιχνίδι, και ίσως για να διακρίνουμε μια ηθικώς ορθή από μια ανήθικη συμπεριφορά μέσα στο παιχνίδι.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Ο William Morgan περιγράφει το πρόβλημα ως εξής:

Παίρνοντας ως αφετηρία τη σύμβαση και όχι την εσωτερική λογική του αγωνιστικού παιχνιδιού, όπως προτείνουν, οι επικριτές του φορμαλισμού καταρρίπτεται κάθε ουσιαστική διάκριση μεταξύ θεωρίας και ιδεολογίας

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Ο Morgan παραδέχεται ότι τα παιχνίδια που παίζονται στον πραγματικό κόσμο σπάνια ανταποκρίνονται στο πλατωνικό ιδεώδες στο οποίο κάθε γραπτός κανόνας ακολουθείται πλήρως, αλλά πιστεύει ότι θα πρέπει να σταματήσουμε να το θεωρούμε αυτό ως μειονέκτημα. Λέει χαρακτηριστικά...

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

«Η επίγνωση του κοινωνικού ιστού του μπέιζμπολ [δεν εξηγεί] γιατί ένας αγώνας όπου ρίπτονται μπάλες με σάλια εξακολουθεί να είναι ένα παιχνίδι μπέιζμπολ. Γνωρίζουμε ήδη την απάντηση σε αυτό το ερώτημα: το μπέιζμπολ με τέτοιες συμπεριφορές είναι ένα κανονικό παιχνίδι επειδή δεν παραβιάζει τους καταστατικούς κανόνες του μπέιζμπολ. Οι συμβάσεις του αμερικανικού μπέιζμπολ μπορεί κάλλιστα να εξηγήσουν τη μεγαλύτερη συχνότητα παρουσίας και την αποδοχή τέτοιων παραβιάσεων των κανόνων σε αυτή την κουλτούρα σε αντίθεση με άλλες κουλτούρες, για παράδειγμα του Ιαπωνικού μπέιζμπολ, αλλά είναι οι τυπικές δομές αυτών των αγωνιστικών παιχνιδιών που διέπονται από κανόνες που μας εξηγούν γιατί και τα δύο είναι στην πραγματικότητα παιχνίδια μπέιζμπολ»

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Οι τυπικοί κανόνες του αθλητισμού παρέχουν αυτό που ο Morgan αποκαλεί "βαθιά λογική", διότι διευκρινίζουν με δημόσιο τρόπο τι πρέπει να είναι ένα σπορ.

Μήπως όμως έχουμε μείνει πολύ προσηλωμένοι στο γράμμα των κανόνων και όχι στο πνεύμα τους;

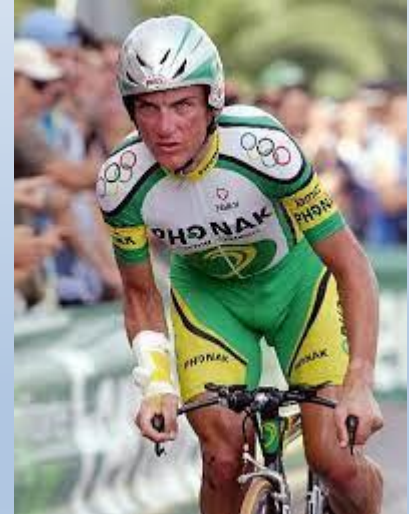
Τι εννοούμε όμως λέγοντας το πνεύμα των κανόνων;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1984 στο Λος Άντζελες, η αμερικανική ομάδα ποδηλασίας πραγματοποίησε αφαιξο-μεταγγίσεις αίματος για να βελτιώσει την απόδοση των αναβατών. Η τεχνική ήταν πολύ αποτελεσματική. Η ομάδα κέρδισε εννέα μετάλλια, εκ των οποίων τέσσερα χρυσά. Όταν αργότερα αποκαλύφθηκε ότι είχαν εμπλακεί σε αυτή την πρακτική, τα μετάλλια δεν αφαιρέθηκαν επειδή -εκείνη την εποχή- οι μεταγγίσεις δεν ήταν ανιχνεύσιμες στις εξετάσεις και δεν ήταν ρητά απαγορευμένες.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Όταν ο Ολυμπιονίκης της Αθήνας το 2004 Tyler Hamilton πιάστηκε είκοσι χρόνια αργότερα με στοιχεία στην εξέταση του αίματός του που υποδήλωναν παρόμοια πρακτική, τιμωρήθηκε αυστηρά και καταδικάστηκε ηθικά. Η διαφορά μεταξύ των δύο παραδειγμάτων αφορά μόνο την ρητή ύπαρξη ενός κανόνα;

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Πολλοί θα έλεγαν ότι ο ομάδα ποδηλασίας του 1984 παραβίασε το πνεύμα, αν όχι το γράμμα των κανόνων.

Το πνεύμα του αθλήματος είναι ότι βελτιώνεις την απόδοσή σου μέσω της προπόνησης και όχι μέσω ιατρικών χειρισμών.

Οι αφαιξο-μεταγγίσεις, αν και δεν παραβίαζαν τους κανόνες της ποδηλασίας την εποχή εκείνη, παραβίαζαν το πνεύμα της.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Όπως επισημαίνει ο Warren Fraleigh, ο αθλητισμός καθίσταται δυνατός όχι μόνο από την ύπαρξη κανόνων, αλλά και από τη συμφωνία των παικτών να τους ακολουθούν -κάτι που επιβεβαιώνεται άρρητα στην αρχή του παιχνιδιού.

Τελικά οι κανόνες, τόσο κατά στο γράμμα τους όσο και στο πνεύμα τους, παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην κατανόηση σε επίπεδο μεταφυσικής των σπορ. Μπορούμε να ισχυριστούμε χωρίς να δεσμευτούμε στη φορμαλιστική θέση ότι οι γραπτοί κανόνες καθορίζουν στην πραγματικότητα τα σπορ. Σαφώς υπάρχουν και άλλα: το ήθος, οι άγραφοι κανόνες, το πνεύμα πίσω από τους κανόνες.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Σύμφωνα με τον McFee, η σύγχυση πηγάζει από την προσπάθεια να ορίσουμε με σαφήνεια τα спор σύμφωνα με το ένα ή το άλλο από αυτά τα στοιχεία αντί να τα αναγνωρίσουμε ως σύνθετες ανθρώπινες δραστηριότητες που απλά τα συνυπολογίζουμε. Διακρίνει τους κανόνες από τις φραστικές διατυπώσεις των κανόνων. Ισχυρίζεται ότι ο ίδιος κανόνας θα μπορούσε να διατυπωθεί με πολλούς τρόπους, για παράδειγμα, σε διαφορετική γλώσσα, μπορεί επίσης να γίνει κατανοητός και να ερμηνευθεί με διαφορετικούς τρόπους από διαφορετικούς ανθρώπους, και αυτό ακριβώς συμβαίνει.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

"Στην πραγματικότητα, οι μόνοι λόγοι για τον χαρακτηρισμό μιας σειράς λέξεων ως φραστική διατύπωση ενός κανόνα (άρα αυτό που ονομάζεται ως κανόνας) είναι η χρήση της ως κανόνα..."

Κατά την άποψη του McFee, λοιπόν, η μεταφυσική σχέση μεταξύ κανόνων, αγωνιστικών παιχνιδιών και σπορ δεν εξαρτάται τόσο από τη φύση των ίδιων των κανόνων, όσο από τον τρόπο με τον οποίο οι κανόνες αυτοί χρησιμοποιούνται από τους ανθρώπους.

Ο φορμαλισμός και τα όρια του

Είναι βέβαιο ότι δεν μπορούμε να κατανοήσουμε οντότητες όπως το "σπορ" ή το "ράγκμπι" χωρίς να εμπλέξουμε την έννοια των κανόνων, αλλά δεν προκύπτει ότι αυτές οι οντότητες είναι μόνο τα σύνολα των κανόνων τους. Είναι σαφές ότι πρέπει να προσθέσουμε και τους ανθρώπους στο μείγμα.

Χωρίς παίκτες που ακολουθούν τους, οι κανόνες είναι απλώς λέξεις σε χαρτί. Τα σπορ δεν είναι κανόνες αλλά δραστηριότητες που διέπονται από κανόνες -κάτι που ίσως είναι καλύτερα κατανοητό ως κοινωνικές πρακτικές.

Σας ευχαριστώ πολύ